

40. In de Vijverboschen in de nabijheid van Nijeberkoop (J 6, 66, 23) is het vingerhoedskruid, dat we daar het vorige jaar aantroffen, volgens de meening van het hoofd der school vrij zeker verwilderd uit een buiten, waar tal van planten gekweekt werden. Vandaar, dat de mededeeling van den heer O. J. Pool, arts te Makkinga, dat het verder van Nijeberkoop verwijderd aan den Bovenweg (J 6, 66, 14) voorkomt, ons bijzonder welkom was.

50. Het toeval bracht ons in Juli 1925 op een prachtig boschplekje in de nabijheid van Olterterp (J 6, 35, 14), waar wij een rijke vegetatie aantroffen van paars- en witbloeiend vingerhoedskruid te midden van frambozen en eikenhakhout.

60. In Augustus 1925 bezochten wij weer eens de oude, reeds door De Gorter vermelde vindplaats (H 6, 53, 43) aan den weg van Quatre-bras naar Bergum. Het is zeer zeker merkwaardig, dat de zoo in het cog vallende bloemen daar sedert het midden der achttiende eeuw standhouden. Op eenigen afstand bemerkten we witte of althans zeer lichte klokken.

Ook dicht bij den zomerweg ten zuiden van Boschhuis (H 6, 54, 13) in de nabijheid van Bergum vertoonden zich de fraaie paarse bloemtrossen.

70. Op het oude buiten Bennemastate (H 6, 53, 14) in het welvarende dorp Hardegarijp, een paar uur ten oosten van Leeuwarden gelegen, ontdekten we in Juli 1926 paarsbloeiende exemplaren. Ook dit is blijkens de Flora Frisca van J. J. Bruinsma van 1840 een zeer oude vindplaats.

80. In het vrij uitgestrekte bosch van het buiten Vogelzangstate bij Veenklooster (H 6, 45, 12) zagen wij op de excursies der Afdeling Leeuwarden der N. N. V. bij de belvédère in het voorjaar van 1925 de jonge planten. De boschwachter deelde ons mede, dat paarse en witte bloemen voorkomen.

In het reeds genoemde artikel van den heer Schuurmans Stekhoven wordt ook Wijkels als vindplaats van den paarsbloeienden vorm genoemd. Nog een andere vindplaats danken wij aan de welwillendheid van den heer O. J. Pool uit Makkinga en wel in de nabijheid van dit dorp in de Middelburen (J 6, 56, 44).

Het lijdt dus geen twijfel of Digitalis komt op meerdere plaatsen in Friesland voor. De meeste planten, die we zagen, droegen paarse bloemen, bij Olterterp, Bergum en in Gaasterland komen witte bloemen voor, waarschijnlijk ook in Veenklooster.

Van Bergum, Olterterp, Oldeberkoop en het Oranjewoud zonden we herbariummateriaal aan de Nederlandsche Botanische Vereeniging.

Hiermede meenen we een bijdrage te hebben geleverd tot de kennis van de verspreiding van het vingerhoedskruid in Friesland. Wij veronderstellen, dat door het bijebrengen van nauwkeurige gegevens wellicht eens de vraag zal kunnen worden opgelost, of het vingerhoedskruid in deze streken een oorspronkelijk wilde, dan wel een verwilderde plant is ¹⁾.

D. KOOPMANS—FORSTMANN en A. N. KOOPMANS.

¹⁾ Na het ter perse gaan van dit artikel ontvingen wij bericht van den heer R. de Groot, hoofd der school te Steggerda, dat het vingerhoedskruid op het kerkhof naast de N. H. kerk aldaar (K 6, 25, 33) voorkomt, waarschijnlijk verwilderd. Als bewijsmateriaal zond hij ons een paarsbloeiend exemplaar.

BOEKAANKONDIGING.

Voordrachten over de Geologie van Nederlandsch Oost-Indië door Dr. L. M. Rutten, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Bij J. B. Wolters, Groningen—Den Haag, 1927, gebonden, 840 p.p. met vele kaarten en illustraties, f 15.—

Dit is een heerlijk boek, zoowel wat den inhoud als wat den vorm betreft, een dik boek, dat je met even veel prettigen voorsmaak ter hand neemt als de luchtiger dunne boekjes, waarmee we tegenwoordig wel verward worden. De voordrachtsvorm, de telkens aangenaam voor den dag komende subjectiviteit van den auteur, het persoonlijk contact met zijn toehoorders, eventueel zijn lezers, dat alles geeft aan dat degelijk en geleerd werk iets zeer onderhoudends en bekoorlijks. Het geologisch onderzoek van Nederlandsch Indië brengt vele moeite en bezwaren met zich en Prof. Rutten verzwijgt die geenszins, maar ondanks alles voelt men bij het doorwerken van dit boek de lust opkomen, om ook

explorateur te worden in den Oost, ook iets bij te dragen tot de kennis van dat wonderland, waaraan het bestaan van Nederland sedert meer dan drie eeuwen zoo innig is verbonden. En dat niet alleen om goud en tin, om steenkolen of petroleum. Natuurlijk is het mijnbouwkundig onderzoek van groot practisch belang en heeft dat onderzoek ook groote diensten bewezen aan de wetenschap. Maar Prof. Rutten zoekt het toch hooger op en weet zijn beschouwingen op peil te houden, dat aangegeven wordt door de drie groote namen, die telkens terug komen in zijn boek: Junghuhn, Verbeek en Molengraaff. Trinil is hem minstens even dierbaar als Balikpapan of Samarinda. Hij leert ons Indië kennen als een jong land, nauwelijks ouder dan Nederland, maar opgebouwd en afgebroken met onbegrijpelijke snelheid en intensiteit. In het voorbijgaan maakt hij eventjes een eind aan het pittoresk verzinsel, waar men ons vroeger op school mee verblijdde, n.l. dat Borneo met zijn „straalsgewijze” gebergten beschouwd zou kunnen worden als een opgevuuld Celebes. Hij wijst op het belang van de Zoögeographie voor de ontwikkeling van de geologie en heeft dan weer rekening te houden met twee beroemde namen: Wallace en Max Weber. Zoo zit dit boek van het begin tot het eind vol met belangrijke aanknoopingspunten en blijft het steeds even imponeerend en inspireerend.

Een beoordeeling van dit werk ligt natuurlijk ver en ver buiten mijn competentie; ik kan hier alleen getuigen van mijn bewondering en dankbaarheid. Het komt in de boekenkast in de huiskamer. En omdat de schoenmaker toch wel graag bij zijn leest blijft, moet ik even verklappen, dat op pag. 132 staat „nesten van eetbare zwaluwen” in plaats van „eetbare zwaluwnesten”.

JAC. P. THIJSSÉ.

De Bodem van Nederland door Prof. J. van Baren.

Het standaardwerk van Prof. van Baren over de Geologie van Nederland is eindelijk geheel compleet gekomen. Het beslaat nu twee dikke deelen met te samen 1300 blz.

Op de eerste afleveringen (van 1908) stond als ondertitel: tweede geheel nieuw bewerkte druk van het in 1860 compleet gekomen werk van wijlen Dr. W. C. H. Staring „De Bodem van Nederland”.

Toch is ook al het eerste deel, zooals van iemand als Prof. v. Baren eigenlijk niet anders verwacht kon worden, zoo geheel nieuw van opzet en bewerking, dat van een herdruk eigenlijk niet kan worden gesproken. Op de afl. van het tweede deel is die ondertitel dan ook weggelaten. De verouderde Bodem van Nederland van Staring is *vervangen* door de nieuwe Bodem van Nederland van v. Baren.

Het tweede deel, dat 1½ maal zoo groot is als het eerste, gaat alleen over het kwartaar (Pleistocene en Holoceen, „Diluvium” en „Alluvium”). Dit deel is meer nog dan het eerste, waarin alle oudere formaties tot en met het tertiair besproken worden, geheel nieuw werk, daar het zelfs voor een heel groot gedeelte berust op de eigen onderzoekingen van den schrijver.

De meest karakteristieke bijzonderheid van dit boek is misschien wel deze, dat alle uiteenzettingen geschieden aan de hand van de waargenomen en in maat en getal en foto uitgedrukte feiten en detailwaarnemingen; omslachtige beredeneeringen ontbreken geheel. Hierdoor is het ook heelemaal niet geworden een boek om door te lezen, maar zoo veel te geschikter om na te slaan, waarin men omtrent al die moeilijke kwesties van details in de bodemvorming aan en onder de oppervlakte van de jongere gedeelten van ons land, preciese gegevens en verklaringen kan vinden. Toch is het ook voor degene, die in het boek wil thuis raken, zaak, de inleidingen van de belangrijkste hoofdstukken door te lezen; deze zijn meestal ook zeer vlot leesbaar.

De behandelingswijze is bij bijna alle hoofdstukken en paragrafen een historische, in dien zin, dat de ontwikkelingsgang van de kennis aangaande het onderwerp wordt gevolgd door de opeenvolgende onderzoekingen en meeningen achtereenvolgens na te gaan. Hierbij, maar vooral ook bij de citaten en literatuurlijsten blijkt eenzijdig de ongelooflijke belesenheid van den auteur en de nauwgezetheid, waarmee hij alle gepubliceerde onderzoekingen meetelt, maar tevens blijkt, hoe'n groot deel van die onderzoekingen op alle gebieden en in alle uithoeken van het land door den schrijver zelf met z'n leerlingen is verricht.

De illustraties, meest foto's, zijn dan ook vooral in het tweede deel bijna alle voorzien

van de opmerking: „oorspronkelijke opname”, of „naar een voorwerp in het geol. Museum der Landbouwhoogeschool”. Deze illustraties dragen, vooral weer in het tweede deel, niet weinig bij tot de duidelijkheid van de beschrijving der oppervlakte-vormingen.

Opmerkelijk is ook het streven van den schrijver, om voor de talloze geologische begrippen scherp gedefinieerde en karakteristiek Hollandsche namen te geven, die hij voor een groot deel aan oude, grotendeels vergeten locale technische termen of aan oude schrijvers ontleent.

Een van de belangrijkste hoofdstukken, ook voor de Botanie belangrijk, is zeker dat over „Het organogene Holoceen”, waarin de venen worden besproken en naar verschillende typen geënclassificeerd. Hierin zijn, behalve o.a. de questies van verlanding en veenvorming, een menigte belangrijke onderzoekingen verwerkt, door den schrijver in medewerking met den beroemden veenonderzoeker C. A. Weber uit Bremen verricht over de plantenresten (stuifmeelkorrels e.a.) in hoogvenen. Hieruit kan een schat van gegevens worden geput o.a. voor de studie van de geschiedenis van onze flora. J. Hs.

Riem-Vis' Pluimvee- en Vogelvoederfabriek te 's-Gravenhage geeft in navolging van Verkade en anderen een Album over „Onze Vogels” uit, dat geïllustreerd kan worden door er de plaatjes in te plakken welke de firma als reclame bij haar artikelen verpakt. De schrijver en samensteller van het album wordt niet vermeld, evenmin als de teekenaar van de plaatjes. Wellicht zijn het buitenlandsche clichés.

De meeste van de 70 plaatjes hebben iets onduidelijks en harig-grofs doordat de kleuren heel onnauwkeurig op elkaar gedrukt zijn, enkele zijn wel aardig door typische houding of rangschikking.

In de tekst wordt wat vaak de aandacht gevestigd op het vangen en houden van onze zangvogeltjes in kooien, bij soorten waar dat door de wet nog geoorloofd is. In een reclame-album van een fabriek van vogelvoerders mag dat natuurlijk niet verwonderen. Bij veel andere vogels wordt vooral op 't nut voor de landbouw gewezen, in de korte bijschriften bij elk plaatje. Een enkele vergissing is er ingeslopen: het plaatje met bijschrift „Boomleeuwerik” is blijkbaar een Bergleeuwerik. J. Hs.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Mierentabel. — Van Dr. Stärcke's Mierentabel zijn nog eenige overdrukken beschikbaar. Ze wordt u toegezonden op ontvangst van een postwissel groot f 1.— of storting van een gelijk bedrag op postgiro 16373 Jac. P. Thijsse, Bloemendaal. T.

Minder algemeene Vogels aan den Veluwezoom. — Troffen wij hier voor 2 jaar in larixen aan den oostelijken voet van den Wageningschen Berg *de putter* broedende aan, ook dit seizoen nestelt een paartje, thans juist aan den westkant der stad en in hooge eiken, in de onmiddellijke nabijheid der Geldersche Vallei.

Nestjes-zoekende jongens werden in de weilanden, niet ver van den Grebbeberg, ver-rast door 2 wegfalderende jonge uilen, van welke zij er één levend bemachtigden op een knotwilg, waar de vogel toevlucht had gezocht. Het bleek een fraai ex. van *de boschuil* te wezen, dat zich nog in gevangenschap bevindt en zich daarin, dank zij goede verzorging, uitnemend schijnt te schikken. Deze soort is m.i. zelfs in de boschrijke streken der Veluwe een zeer zeldzame verschijning.

Wat algemeener, maar toch spaarzaam voorkomend, is de *ransuil* hier. Een nest tusschen Bennekom en Heelsum in een grove den op ± 5 M. hoogte (oud kraaienhorst) bevatte vier jongen, die er successievelijk uit verdwenen, tot we den laatste maar in een kooi hebben gezet. Vermoedelijk is de sperwer, die herhaaldelijk in de buurt zat en voor welke de uilen zich zeer bevreest toonden, de kinderroover. In deze buurt moet ook de *zwarte specht* en de *kleine boschuif* nestelen; de eerste is gesignaleerd aan de vele ruw behakte dennenstompen, met soms hand-groote afgeslagen splinters en brokken, terwijl de duifjes zich niet zelden vertoonen. Zij huizen hier in konijnenholen.